

jaarverslag 2013 werkgroep Gebouw en Omgeving

1. doelstelling werkgroep G&O:

De werkgroep Gebouw & Omgeving (G&O) heeft als hoofdtaak: aandacht en zorg voor de kwaliteit van de gebouwde en niet gebouwde omgeving in de gemeente Haarlem. In het bijzonder de kwetsbare binnenstad, het erfgoed, cultuurhistorische waarden en uiteraard alle nieuwe plannen hebben de belangstelling van de leden. De zorg en aandacht vertalen zich in het kritisch volgen van relevante gebeurtenissen en ontwikkelingen. De werkgroep brengt waar nodig geacht, advies uit en doet aanbevelingen, organiseert tentoonstellingen en verzorgt publicaties. Zij onthoudt zich van politieke opvattingen, passend binnen het beleid van de Historische Vereniging Haarlem.

2. Overleg/informatief/opiniërend:

In de loop van 2013 is het contact met de Gemeente Haarlem op diverse fronten aangehaald. Gelet op het ambtelijke verleden van sommige werkgroep leden, was het mogelijk om zowel op formele als op informele basis goed inhoudelijk contact met de diverse Gemeente functionarissen te onderhouden. Teneur is dat zeker waar de Gemeente, i.v.m. bezuinigingen op kwalitatieve zaken inzake ruimtelijke ordening en historisch erfgoed, moet inleveren, wij als Vereniging en in het bijzonder de werkgroep G&O een bijdrage kunnen leveren.

Gesprekken met:

-Max van Aerschot, Stadsbouwmeester Haarlem

In de loop van het jaar zijn er bilaterale gesprekken geweest met de voorzitter en heeft de Stadsbouwmeester een aantal bijeenkomsten van de werkgroep (deels) bijgewoond. Onderwerpend betroffen o.m. de Structuurschets Openbare Ruimte (SOR), inrichting openbare ruimte, historisch erfgoed en omgaan met leegstaande of leegkomende gebouwen. Hij voorzag ons van waardevolle (achtergrond) informatie en de discussies waren inhoudelijk en open van karakter. Hij heeft destijds een ruime invulling van het College gekregen. De functie staat nu op de inventarisatielijst van bezuinigingen. Waar mogelijk zullen wij aandringen op behoud van deze functie.

-Margot Haasdonk, Beleid Monumenten, 15 oktober.

Het overleg ging over de uit te brengen conceptnota Erfgoed en Ruimte en de beleidswijzigingen daarin. Voorts ging zij in op de aspecten, duurzaamheid, informatie uitwisseling met de regiogemeenten en promotie van Haarlem door evenementen in een historische context te plaatsen.

-Lukas Mulder, Wethouder Openbare ruimte, Verkeer (Groen Links), 5 december.

Het betrof vooral een kennismakingsgesprek met de zojuist aangetreden wethouder nadat diens voorganger Rob van Doorn was afgetreden. Gesproken is over het fenomeen opdrachtgever- opdrachtnemerschap en uitbesteden, waarbij door gebrek aan inhoudelijke kennis binnen de Gemeente kosten-kwaliteit beheersing niet altijd adequaat lijkt. Vervolgens over de SOR en de door GO geleverde inbreng. Tenslotte over de inrichting van de openbare ruimte en m.n. het al of niet herprofilen bij reconstructies, waarbij al of niet advies aan de ARK moet worden gevraagd, zoals bij de Nieuwe gracht evenals evt. fietsregulering in de Gierstraat.

-Jan Nieuwenburg, Wethouder Cultuur, Monumenten (PvdA) en **Margot Haasdonk**, medewerker Monumenten, 17 dec.

Het jaarlijks gesprek betrof o.m. herbestemmingen. Er is een grote leegstand van kantoren te verwachten. Momenteel is de leegstand 10%. Dit vraagt om een flexibel omgaan met regelgeving en functieverandering van leegkomende gebouwen. G&O richt zich op her te bestemmen gebouwen, zoals het VNU-gebouw in Schalkwijk. Haarlem heeft waardevol erfgoed, zoals het Koepelgevangeniscomplex en Industrieel erfgoed zoals het Energieterrein. G&O adviseert het koepelgevangeniscomplex en Koningstein in een ruimere context te bekijken. Stand van zaken nota Erfgoed en Ruimte betreft het opstellen van de historische waardenkaart. G&O participeert daarvoor in de Gemeentelijke werkgroep. Gevraagd wordt bij de komende collegeonderhandelingen de functie Stadsbouwmeester te handhaven. Max van Aerschot heeft destijds een ruime invulling van het College gekregen. De functie staat op de inventarisatielijst van bezuinigingen.

Participatie

-SOR, Structuur visie Openbare Ruimte;

Over het thema "Ring en leefbaarheid in de stad" heeft G&O een reactie gegeven op de stelling "Welke voor- en nadelen kleven er volgens u aan een ringweg om Haarlem?" Vertrekpunt is dat een ringweg rond Haarlem niet alleen de

doorstroming van auto's rond de stad verbetert, maar ook ruimte schept voor meer leefbaarheid in de stad. Achterliggende principes lijken OK, maar de oplossing beperken tot een ring binnen de Haarlemse gemeentegrens lijkt een doelredenering. Beter de principes nader en vanuit een ruimere omgeving te analyseren om vervolgens in te zoomen. Als principe kiezen we voor doorstroming van autoverkeer dat niets in woonwijken en centra te zoeken heeft er omheen te leiden. De ruggengraat van Kennemerland, wordt gevormd door de A9 en A5, waar vandaan middels een volwaardige "Velser knoop" naar de Westelijke Randweg, Haarlem-west en de kust (gemeentes) bereikbaar zijn. Indien i.p.v. omrijden via de noord, gekozen wordt voor een kortsluiting voor woon-werk- en recreatieverkeer vanaf de A9 naar Bloemendaal, Heemstede en Zandvoort, zou de verbinding Schipholweg - Westelijke Randweg d.m.v. een tunnel geüpgraded kunnen worden.

-Gebiedsvisie, Waarden en Vitaliteitskaart;

Desgevraagd heeft onze werkgroep reacties en aandachtspunten gegeven op de in ontwerp zijnde Stedelijke Waardenkaart en Vitaliteitskaart. Wij stellen het op prijs als werkgroep aan de structuurplanontwikkeling en de SOR aanpak onze bijdrage te leveren. Wij vonden het prima dat er beleidsmatig aandacht gaat komen voor zichtlijnen.

-Wederopbouw;

Naar aanleiding van de tentoonstelling en discussies over het in 2012 uitgebrachte gesprek boek over de wederopbouw, heeft een gesprek plaatsgehad met Josette Polman, Gemeentelijk beleidsmedewerker, over criteria Wederopbouwpannen. Veel van de aanbevelingen van de werkgroep zijn in het Gemeentelijk beleidsplan overgenomen. Twee panden daar uit zijn als monument voorgesteld op Rijkslijst voor wederopbouw monumenten.

-brief aan Politieke Partijen;

Op 19 maart 2014 zijn er verkiezingen voor de nieuwe Gemeenteraad van Haarlem. Om inbreng te leveren voor nieuwe verkiezingsprogramma's van de verschillende partij en speerpunten voor mogelijke collegeonderhandelingen, heeft de werkgroep een voorzet geleverd voor een brief aan de politieke partijen vanuit de Vereniging. HVH wil het belang benadrukken van onderwerpen in relatie tot de ruimtelijke kwaliteit van onze stad, t.w. zorgvuldig met de stad en het erfgoed omgaan, herbestemming en (ver)nieuwbouw, groene recreatie, openbaar vervoer en bij autoverkeer goede bereikbaarheid van en tussen gebieden, waarbij doorgaand niet-bestemmingsverkeer om gebieden worden heen geleid.

3. Seminar: effecten van historische verenigingen op beleid Gemeenten.

Op 15 juni 2012 bestond de werkgroep 25 jaar. Dit werd op 22 oktober luister bijgezet met het seminar "Het effect van inspanningen van historische verenigingen op het beleid van gemeenten" met bijdragen van afgevaardigden van verenigingen uit Alkmaar, Gouda, Hoorn en Haarlem. Het seminar werd door een vijftigtal geïnteresseerden in de Hoofdwacht bijgewoond. De vraagstelling was:

- Hoe houdt de vereniging zich op de hoogte van de planologische plannen en ontwikkelingen van haar gemeente en de aanvragen van vergunningen?
- Op welke wijze vindt beïnvloeding/ inspreken plaats i. g. v. planologische plannen/ ontwikkelingen; in welk stadium van het ontwikkelingsproces wordt beïnvloeding gestart?
- Welke personen of groepen binnen de vereniging spreken in of worden betrokken bij de inspraak?

- Voorbeelden van inspraak en de effecten van deze inspraak

Qua doelstelling lijken de vier verenigingen op elkaar. Qua werkwijze en resultaat ook. Bij Alkmaar en Hoorn is sprake van verwevenheid met de gemeentelijke organisatie. Bij Hoorn lijkt het einde daarvan zich aan te kondigen. Gouda is ook bezorgd over de terugtrekkende overheid. Haarlem trekt veelal haar eigen plan en lijkt het minst flexibel.

Actualiteit:

Herbestemmingen

De herbestemming van leegstaande gebouwen is actueel, mede als gevolg van de economische crisis, ook binnen Haarlem, waar vele m2 kantoor-/bedrijf- en andere ruimten leegstaan of komen te staan. De gemeente is zich hiervan bewust en oriënteert zich op de mogelijkheden die zij kan inzetten om leegstand te voorkomen en hoe een alternatief gebruik te vergemakkelijken. Dit voornemen biedt ontwikkelaars de ruimte een andere functie/bestemming aan een bepaalde onroerende zaak te geven en creëert kansen voor dynamische ontwikkelingen en vraagt om een kritisch volgen door onze werkgroep. Waar mogelijk draagt de werkgroep bij aan de inbreng van een ter plaatse mogelijke ontwikkeling. Voorbeelden van (mogelijke) herontwikkeling zijn: het VNU gebouw in Schalkwijk, de Brinkmann Passage, gebouw Koningstein aan het Spaarne en de Koepelgevangenis – een beeldbepalend rijksmonument - die zoals aangekondigd in 2016 gaat sluiten.

Modernisering Monumentenzorg

De ingang gezette Modernisering van het Rijksbeleid Monumentenzorg (MoMu) was in de verslagperiode twee maal onderwerp van informatie en bespreking. Aan de hand van een notitie van Marcel van Heck, waar de aandacht uitging naar enkele consequenties van de modernisering op plaatselijk niveau, zoals de wijziging van objectgerichte naar gebiedsgerichte erfgoedzorg, waardoor de erfgoedsector zich in veel grotere mate moet verhouden tot de ruimtelijke ordening en welstand.

Lezing Wim Eggenkamp

In november hield Wim Eggenkamp een lezing voor leden van de Vereniging getiteld “de stand van zaken van monumenten in Nederland.” Het goede nieuws was dat inmiddels de situatie is bereikt dat niet meer dan 10% van het monumentenbestand ingrijpende restauratie behoeft en dat dit een normale toestand wordt geacht. In Haarlem staan 1179 Rijksmonumenten en 2500 Gemeentemonumenten. Hij wees de talrijke toehoorders uitvoerig op een aantal zorgen voor de toekomst die te maken hebben met de Modernisering van Monumentenzorg en zijn weerslag kunnen hebben op plaatselijk niveau ten aanzien van subsidiering, regelgeving, kennis en kunde en attitude. De lezing kwam tot stand door een samenwerking tussen de werkgroep Gebouw en Omgeving en de werkgroep Excursies en Lezingen.

Erfgoed en Ruimte

In het najaar deed de Gemeente de Nota Erfgoed en Ruimte verschijnen. Binnen de werkgroep werd de nota positief ontvangen. In de nota wordt het begrip Cultuurhistorische kaart geïntroduceerd waarop bijvoorbeeld de omvangrijke wederopbouw complexen aangegeven kunnen worden naast andere omvangrijke te beschermen zaken. Aan de werkgroep is gevraagd deel te nemen aan de overleggen hierover.

Beleidsplan Historische Vereniging Haarlem.

Het Algemeen Bestuur heeft de aanzet gegeven voor het opstellen van een beleidsplan. Een grote stap voorwaarts voor inzicht in en transparantie van de structuur van de Vereniging, het bestuur, het functioneren van de werkgroepen, de onderlinge samenhang, de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden en het beheer van de financiële middelen. G&O heeft kennis genomen van het concept en uitgebreid inhoudelijk gereageerd. Hieraan voorafgaand heeft zij een blauwdruk gemaakt van haar eigen organisatie, activiteiten, functioneren, de financiën en haar relatie tot het bestuur.

Overige projecten/activiteiten:

Advisering over de “Rode loper fietsbrug

Doortrekken Rode Loper? De werkgroep G&O heeft na een intensieve discussie geadviseerd aan het Algemeen Bestuur om te komen tot een visie vanuit de Vereniging Haarlem. Het eventueel doortrekken van de Rode Loper naar Haarlem-Noord met een langzaam-verkeerbrug in het verlengde van de Kruisweg hield de gemoederen danig bezig. De zaak lag controversieel, ook binnen de Vereniging en binnen de werkgroep G&O. Dit vindt zijn verklaring in het feit dat er verschillende benaderingen zijn, die op zichzelf legitiem en relevant zijn, maar met elkaar conflicteerden en een grote emotionele lading kregen. Uiteindelijk is een genuanceerd advies naar de Gemeente gegaan met “vanuit

verkeersstandpunt” wel doen, maar “vanuit monumentaal standpunt” niet doen. Met als uiteindelijk advies “niet doen”. Niet om inhoudelijke redenen maar vanwege kosten zag de Gemeente er van af.

Aanpassing directe omgeving van het Joods Monument

Dankzij een snelle actie van de werkgroep is door de gemeentelijke dienst Gebiedsontwikkeling en Beheer een visuele afscheiding tussen het Joods Monument en de twee afvalcontainers gerealiseerd. Het was een doorn in het oog van Haarlemmers dat na de herinrichting van het Philip Frankplein bleek dat deze intieme herdenkingsplaats ontsierd werd door twee duidelijk zichtbare afvalcontainers. Door het aanbrengen van een wapeningsnet tussen de pergolapalen met een dichte groene begroeiing, komt er een duidelijker scheiding tussen de primaire herdenkingsfunctie van het Joods monument en de afvalcontainers.

Drostemannetje weer terug langs het Spaarne?

Gerard Moolenaars heeft het initiatief genomen om het Drostemannetje, jarenlang een icoon langs het Spaarne en thans opgeslagen in een loods in Delft, weer een thuis plek te geven. In samenwerking met Martin Busker van de Stichting Geveltekens gaan we een poging wagen. Er zijn wat haken en ogen: een aantal glasbuizen moet gerepareerd, en de hoogte van het “monument” is plm. zes meter wat plaatsingsmogelijkheden beperkt i.v.m. toegestane bouwhoogte in een vigerend bestemmingsplan. En niet te vergeten de financiering ervan. Wordt vervolgd in 2014.

Tentoonstelling L.C.Dumont

Voortgegaan is met de werkzaamheden die moeten resulteren in een tentoonstelling in de Hoofdwacht over de rol en betekenis van ir. L.C. Dumont voor de volkshuisvesting en stedenbouw in Haarlem. Dumont, directeur van Openbare Werken in de periode 1902-1930 heeft met zijn specifieke vakkennis en inzichten en de juiste attitude veel bijgedragen aan nieuwe stedenbouwkundige ontwikkelingen vanaf de inwerkingtreding van de Woningwet in 1902. Een voorbeeld van zijn visie op bouwen en wonen zijn o.a. de realisatie van de Amsterdamse buurt en de Slachthuisbuurt, evenals de ontwerpen voor een slachthuis en het HBS gebouw aan de Zijlvest. Dit jaar is vooral onderzoek verricht in de gemeentearchieven van de plaatsen waar hij gewoond en gewerkt heeft, zoals Utrecht, Delft, Zierikzee, Nijmegen, Deventer, Haarlem en Amsterdam. Hierbij is ook onderzoek gedaan naar zijn familiebanden. De tentoonstelling staat gepland in 2015.

Studiedag Alkmaar

Op zaterdag 29 juni bracht de jaarlijkse studiedag-in-excursievorm leden en enkele oud-leden van de werkgroep naar Alkmaar. Gastheer was de Historische Vereniging Alkmaar. Het accent van de dag lag op informatie over de door de Historische Vereniging ingestelde Puienprijs: begonnen als een jaarlijks evenement waarbij winkeliers hun nieuwe winkelpui konden voordragen tot een twee jaarlijkse prijs waarvoor zowel gerenoveerde als gerestaureerde winkelpuien en woonhuizen, die goed passen in de monumentale omgeving in aanmerking gebracht kunnen worden. Met een uitgebreide wandeling onder leiding van Paul Silvius door winkelstraten en omliggende buurten konden we de resultaten van deze Puienprijs en het Beeldkwaliteit plan voor de stad met eigen ogen zien en waarderen: een rustig en aangenaam winkelstraatdomein, goed onderhoud aan gebouwen en woonhuizen en smaakvolle ontwerpen. In grote lijnen kan gezegd worden dat men er in is geslaagd om het beeld van de winkels in de binnenstad beter te laten harmoniseren met de context van de historische stad.

Pleinenboek

In de verslagperiode is met verve voortzetting gegeven aan het al langer bestaande plan om in het najaar 2014 een Pleinenboek uit te geven, als derde in de trits Architectuurgids Haarlem (1992) en Het winkelgezicht van Haarlem (1994). Nagegaan is wat bruikbaar was van de eerste bouwstenen tot dit boek die dateren van 1996/97 en vervolgens gestart met het in beeld brengen van de 130 pleinen, die aan de hand van een inventarisatieformulier worden beschreven. Afhankelijk van de nog in te dienen begroting en de beschikbare financiën zal de definitieve opzet en uitvoering van het boek gestalte krijgen.

Hoe aandacht en actie leiden tot “resultaat”.

Een betrokken Haarlemse uitte haar verontrusting over de toenemende verpaupering van cultureel waardevolle objecten in de gemeente bij een van de leden van de werkgroep. Zij. Als voorbeeld noemde zij de deplorabele staat van de theekoepel Bellevue aan de Kleine Houtweg. Zij verzocht de werkgroep om actie te ondernemen. Na een herhaald schriftelijk verzoek aan de gemeente om maatregelen te nemen om het verval tegen te gaan, heeft de afdeling Veiligheid, Vergunningen en Handhaving, de eigenaar achterstallig onderhoud en noodzakelijk behoud afgedwongen. Uiteindelijk moest de gemeente overgaan tot het opleggen van een dwangsom.

Samenstelling/taakverdeling werkgroep

Met ingang van 1 april 2013 vervult Has Kuijpers de secretariaatswerkzaamheden. Zij nam deze taak over van Bert Schumacher die drie jaar met enthousiasme en nauwgezetheid secretaris was. Als nieuwe leden werden welkom geheten: Juan Alonso (architect) en Dirk Jense (projectmedewerker bouwen en wonen). Met deze wijzigingen telt de werkgroep 17 leden.